

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ASUPRA POPULAȚIEI

Mexic, 6—14 august 1984

Prima Conferință mondială asupra populației, la nivel guvernamental, a fost organizată de Națiunile Unite la București, în august 1974; cel mai important document adoptat de conferință a fost „Planul mondial de acțiune în domeniul populației”, cuprinzind principii fundamentale, obiective și recomandări de care să se călăuzească statele membre O.N.U. în formularea și aplicarea politicilor lor demografice. Atât conferința, cit și planul de acțiune adoptat au fost considerate evenimente de importanță istorică¹. Cu același prilej s-a hotărât ca în 1979 organismele O.N.U. să procezeze, la o primă examinare a realizării obiectivelor planului, operație ce urma să fie reluată tot la cinci ani.

Conferința internațională asupra populației, care s-a desfășurat în Mexic, în zilele de 6—14 august 1984, sub egida Națiunilor Unite, a avut ca obiectiv examinarea și evaluarea aplicării Planului mondial de acțiune în domeniul populației, în perioada decenală care s-a scurs de la Conferința de la București. Desfășurarea Conferinței, recomandările adoptate și rezoluțiile formulate, sînt consemnate în documentul O.N.U. intitulat „Raportul Conferinței internaționale asupra populației, 1984 (Mexic, 6—14 august 1984)”, Națiunile Unite, New York, 1984, din care vom prezenta, în continuare, cele mai importante informații. În ultima sa ședință plenară, din 14 august 1984, Conferința a adoptat „Declarația” — reprodusă în întregime în numărul de față al revistei noastre — și recomandările.

Raportul Conferinței se compune din şapte capitole: I. Recomandări, rezoluții și decizii ale Conferinței (A. Declarația asupra populației și dezvoltării; B. Recomandări privind continuarea executării Planului mondial de acțiune în domeniul populației; C. Rezoluții); II. Istoricul Conferinței; III. Deschiderea Conferinței; IV. Examinarea și evaluarea planului mondial de acțiune în domeniul populației; V. Raportul organelor sesiunii și deciziile adoptate în sedințele plenare; VI. Participarea și organizarea lucrărilor; VII. Adoptarea raportului Conferinței.

La Conferință au luat parte reprezentanții unui număr de 147 state — membre ale O.N.U.; au fost prezenti reprezentanții celor cinci comisii economice ale O.N.U., ai unui număr de 10 organe și programe ale O.N.U., precum și reprezentanții instituțiilor specializate O.N.U.: Organizația Internațională a Muncii, F.A.O., UNESCO, O.M.S. și Banca Mondială. Au participat, de asemenea, reprezentanții unui număr de 13 organisme interguvernamentale; un număr de 153 organizații neguvernamentale au trimis delegați la conferință.

Potrivit hotărârii Adunării generale a O.N.U., secretarul general al Conferinței a fost Rafael M. Salas, directorul executiv al Fondului Națiunilor Unite pentru activități în domeniul populației. La prima sa ședință plenară, Conferința a ales ca președinte pe Manuel Bartlett Diaz, ministru de interne al Mexicului, șeful delegației mexicane la Conferință.

În cadrul Conferinței, a rostit o allocuție secretarul general al O.N.U. Expuneri detaliate la Conferință au fost făcute de reprezentanții diferitelor organe ale O.N.U. și ale instituțiilor sale specializate. Să mai menționăm că Conferința internațională asupra populației a fost precedată de reunii de experți care au examinat următoarele probleme: fertilitatea și familia (New Delhi, 5—11 ianuarie 1983); distribuția teritorială a populației, migrațiile și dezvoltarea (Hamamet-Tunisia, 21—25 martie 1983); populația, resursele, mediul înconjurător și dezvoltarea (Geneva, 25—29 aprilie 1983); mortalitatea și politica în domeniul sănătății (Roma, 30 mai—3 iunie 1983). Ca lucrări pregătitoare pentru Conferință mai trebuie amintite cele efectuate de Divizia de Populație a O.N.U. și anume: raportul asupra tendințelor și politicilor demografice în 1983 precum și rezultatele celei de-a V-a anechete demografice pe lîngă guvernele statelor — membre O.N.U. Contribuții la pregătirea tehnică a Conferinței au adus Comisiile regionale, O.N.U., instituțiile specializate, alte organe și programe ale O.N.U., precum și organizațiile

¹ Vl. Trebici, *Conferința mondială a populației. Bilanț și perspective*. În „Revista de Studii Internaționale”. An. VIII, nr. 3(25), 1974.

neguvernamentale și interguvernamentale. Toate aceste materiale au fost sintetizate de Comitetul președintele al Conferinței, special instituit în acest scop, care a asigurat materialele necesare pentru ordinarea de zi a Conferinței.

Cum am mai arătat, Conferința a examinat modul de aplicare a Planului mondial de acțiune în domeniul populației și a formulat noi propuneri privind implementarea acestuia. Propunerile și-au găsit expresia în cele 86 de recomandări adoptate prin consens de către Conferință. Vom examina mai detaliat aceste recomandări, care reprezintă conținutul principal al activității Conferinței.

Capitolul I „Preambul” începe cu afirmația că principiile și obiectivele Planului mondial de acțiune în domeniul populației rămân în întregime valabile și sunt reafirmate de Conferință.

Se constată că situația demografică, socială, economică și politică în lume a evoluat considerabil în cei zece ani de la Conferința de la București. În numeroase țări în curs de dezvoltare fertilitatea a scăzut, mortalitatea infantilă s-a redus, iar speranța de viață la naștere a crescut. Se constată, de asemenea, o serie de imbuințări la indicele sociali. Cu toate acestea tendințele economice nu sunt favorabile. În multe țări în curs de dezvoltare, venitul pe locuitor a crescut; în numeroase alte țări în curs de dezvoltare venitul pe locuitor a crescut lent sau a scăzut accentuându-se decalajul dintre țările dezvoltate și cele în curs de dezvoltare. Mai concret, tendințele demografice și cele economice în perioada decenala amintită sunt ilustrate cu datele și informațiile ce urmează. Rata de creștere globală a populației mondiale a scăzut în perioada 1974–1984, dar numărul absolut al populației a sporit cu 770 milioane persoane. În ce privește mortalitatea, deși aceasta a scăzut în mare majoritate a țărilor, obiectivele prevăzute în acest domeniu nu au fost realizate. Rata de fertilitate la scară mondială s-a redus considerabil, deși cu diferențe importante între regiuni și țări. În ce privește cauzele acestor tendințe în raport se spune: „modificarea fertilității este legată de progresele înregistrate în dezvoltarea economico-socială, de evoluția continuă a condițiilor femeii, de transformarea structurilor familiare în unele regiuni și de dezvoltarea ofertei serviciilor de planificare a familiei”, (&3 c.). Deși s-au înregistrat unele progrese în condiția femeii, persistă încă inegalitatea dintre bărbați și femei: săracă, somajul și analfabetismul cunoște niveluri mai ridicate în rindul femeilor. Se constată, de asemenea, continuarea procesului de îmbătrâinire a populației și a familiilor lor. În majoritatea regiunilor globului, populația urbană continuă să crească cu un ritm mai rapid decât populația totală, generând o serie de consecințe negative. Migrația internațională se continuă, datorită dispariției dinților țărilor în ce privește populația și dezvoltarea economică, punând probleme dificile.

Raportul constată, în continuare, că gravele consecințe ale crizei economice internaționale asupra țărilor în curs de dezvoltare au impiedicat, în mare măsură, dezvoltarea economică și socială a acestor țări precum și aplicarea măsurilor eficace în ce privește atenuarea unor tendințe demografice în perioada 1974–1984. Creșterea populației a continuat să fie rapidă în numeroase țări agravând problemele legate de mediul înconjurător și resursele naturale, cum ar fi eroziunea solului, desertificarea și defrișarea care afectează producția de alimente. Se consecnează totuși unele ameliorări cum ar fi revoluția verde, progresele biologice moleculare care pot influența mortalitatea și fertilitatea.

Reafirmind necesitatea continuării aplicării Planului mondial de acțiune în domeniul populației și subliniind că pentru rezolvarea problemelor demografice „este necesară în primul rînd o transformare socio-economică și ca politicele demografice să fie deci considerate ca elemente constitutive ale politicilor de dezvoltare economică și socială...” (&6 sublinierea noastră), raportul arată că sunt problemele principale în domeniul populației. În esență, acestea ar fi: reducerea sărăciei, dezvoltarea gradului de ocupare a populației, asigurarea dreptului la muncă, prin încurajarea creșterii economice, promovarea femeii, transformarea structurilor demografice, reducerea mortalității infantile, scăderea fertilității, acolo unde țările consideră că nivelul ei este prea ridicat; reglementarea migrației internaționale, asigurarea hranei, a apelor potabile, a serviciilor primare de sănătate; asigurarea culegerii, analizei și utilizării datelor privind populația.

Se face mențiunea în raport că planul și recomandările adoptate de Conferință trebuie să se integreze în cadrul altor strategii adoptate de O.N.U. de-a lungul anilor printre care: Declarația cu privire la drepturile copilului (1959), Declarația universală privind eliminarea definitivă a foamei și malnutriției (1974), Declarația de la Alma-Ata privind serviciile sanitare primare (1978), Planul internațional de acțiune de la Viena privind îmbătrâinirea (1982).

Capitolul II „Pacea, securitatea și populația”, pornind de la recunoașterea legăturii strinse dintre pace și dezvoltare, subliniază: „Crearea unor condiții propice pentru o pace și o securitate autentice ar permite să nu se mai aloce resurse programelor militare, ci programelor sociale și economice care ar ajuta în mare măsură să se realizeze scopurile și obiectivele Planului mondial de acțiune în domeniul populației” (&12).

Capitolul III „Recomandările” privind acțiunile ce urmează să se întreprindă „grupează problemele astfel: A. Dezvoltarea socio-economică, mediul înconjurător și populația” (4 reco-

mandări); B. Rolul și condiția femeii (6 recomandări); **C.** Elaborarea politicilor demografice (2 recomandări); **D.** Obiectivele și politicile demografice (47 recomandări); **E.** Îmbunătățirea cunoștințelor și a politicii (17 recomandări).

Recomandările privind dezvoltarea socio-economică, mediul înconjurător și populația pornesc de la principiul adoptat la Conferința de la București potrivit căruia pentru a rezolva cu eficacitate problema demografică este necesară înainte de toate o transformare socială și economică, subliniind necesitatea de a se acorda o prioritate înaltă obiectivelor de dezvoltare aşa cum au fost formulate în strategia internațională pentru al III-lea Deceniu al Națiunilor Unite pentru dezvoltare. În ce privește rolul și condiția femeii, recomandările subliniază necesitatea integrării femeiei în toate fazele de dezvoltare; a creării tuturor condițiilor pentru ca femeile să-și poată concilia activitatea în afara căminului cu rolul lor de mame și de gospodine. Se mai recomandă că în țările în care vîrstă la căsătorie este foarte joasă, să se ia măsuri pentru fixarea unei vîrste mai ridicate. În formularea politicilor demografice, guvernele vor trebui să plece de la ideea că acestea nu sunt autonome și că nici într-un caz nu se pot substitui politicilor de dezvoltare economică și socială.

Partea centrală a recomandărilor se referă la obiectivele și politicile demografice. Mai precis, ele au în vedere cele 6 obiective aşa cum au fost formulate în Planul mondial de acțiune în domeniul populației: creșterea populației, morbiditatea și mortalitatea, procrearea și familia; distribuția teritorială a populației și migrația internă; migrațiile internaționale; structura populației.

Creșterea populației mondiale se va continua: sporul care este actualmente de 78 milioane persoane pe an, va ajunge la 89 milioane, în anii 1995–2000. Astfel, numărul populației va crește de la 4,8 miliarde (1984) la 6,1 miliarde (2000), deci va crește cu 1,3 miliarde în 16 ani. Una din recomandări este formulată astfel: „Țările care consideră că rata de creștere a populaților impiedică realizarea obiectivelor lor naționale sunt invitate să urmăreze politici demografice corespunzătoare în cadrul dezvoltării socio-economice. Aceste politici trebuie să respecte drepturile omului, convingerile religioase, ideile filozofice, valorile culturale precum și dreptul fundamental al fiecărui cuplu și al fiecărui individ de a determina dimensiunea familiei sale” (& 20).

Recomandările privind morbiditatea și mortalitatea se referă la reducerea mortalității generale, a mortalității infantile și materne, a mortalității populației adulte. Unele recomandări au în vedere obiectivele cifrate. Astfel, țările în care mortalitatea este foarte înaltă, ar trebui să facă în aşa fel, încât speranța de viață la naștere să fie de cel puțin 60 de ani, iar mortalitatea infantilă să fie sub 50 de decese sub 1 an la 1000 nașuți vii, pînă la sfîrșitul secolului. Țările cu niveluri intermedie ale mortalității ar trebui să-și propună ca obiective o speranță de viață de cel puțin 70 ani și o mortalitate infantilă sub 35‰. Mortalitatea maternă, foarte înaltă în unele țări (100 decese de mame la 100 000 nașuți vii) va trebui redusă cu cel puțin 50%, pînă la sfîrșitul secolului. O recomandare se referă la necesitatea aplicării unor programe intensive de combatere a boilor infecțioase și parazitare. Foarte importantă este recomandarea ca guvernele „să lanseze sau să dezvolte programele de acțiune preventivă destinate reducerii consumului de tutun, de alcool, de droguri și alte produse care sunt potențial periculoase pentru sănătate” (& 23).

Problema procreării și familiile a făcut obiectul unui număr de 11 recomandări. Două idei sunt reafirmate în această perioadă: „... Familia, sub multiplele sale forme, este unitatea de bază a societății ... Familia este principală instituție prin intermediul căreia schimbările sociale, economice și culturale influențează fertilitatea” (& 24). Cea de a doua idee, reprodusă din Planul mondial de acțiune în domeniul populației este: „Unul din principiile Planului mondial de acțiune în domeniul populației este recunoașterea dreptului fundamental al tuturor cuplurilor și indivizilor de a decide liber și cu toată răspunderea numărul copiilor lor și esalonarea nașterilor. Exerciul acestui drept cere ca cuplurile și indivizii să aibă acces la educare, la informare și la metodele necesare pentru a determina fertilitatea lor, indiferent care sunt obiectivele demografice globale ale guvernului” (& 25). Unele recomandări se referă la necesitatea îmbunătățirii calității și eficacității serviciilor de planificare a familiei. Întrucât politicile demografice naționale pot urmări, în funcție de situația lor demografică, fie reducerea fertilității, fie ridicarea nivelului ei, recomandarea nr. 35 formulează cu toată claritatea îndreptățirea fiecăruiu dintre: „Guvernele care doresc să facă să scadă nivelul fertilității ar trebui să adopte politici de dezvoltare despre care se știe că au un asemenea efect, cum ar fi cele ce au în vedere ameliorarea sănătății, a educației, a integrării femeilor și a justiției sociale. În schimb, guvernele care consideră că nivelul fertilității lor este prea scăzut ar putea să aibă în vedere acordarea unui sprijin financiar și al altor ajutoare familiilor pentru ca ele să-și asume responsabilitățile parentale și a le facilita accesul la serviciile necesare”.

În privința distribuției teritoriale a populației și migrației interne, ideea generală este ca politicile în acest domeniu să fie integrate în politicile economice și sociale. Se recomandă – printre altele – ca reducerea migrațiilor îndesirabile să se facă cu mijloace de incurajare și nu

cu mijloace de reglementare a migrației care ar putea încâlca drepturile omului de a circula liber și de a se stabili acolo unde dorește. Politicile referitoare la dezvoltarea rurală ar trebui să urmărească creșterea producției și a randamentelor, precum și ameliorarea veniturilor, a condițiilor sociale și a condițiilor de trai. Se recomandă să se ia măsuri pentru efectuarea reformei agrare.

În privința migrației internaționale, ținând seama de complexitatea crescindă a problemei, se recomandă ca comunitatea internațională să acorde mai multă atenție mișcărilor migratorii internaționale. De mare importanță este recomandarea nr. 46 potrivit căreia „guvernele ar trebui să elaboreze măsuri la nivel național și internațional pentru a evita exodul competențelor din țările în curs de dezvoltare și de a remedia consecințele sale nefaste”.

În ce privește ultimul obiectiv al politicii demografice — structura populației — recomandările se referă la problema generală a schimbării structurii pe vîrstă și a consecințelor economice și sociale. Mai concret, se are în vedere procesul de îmbătrânire demografică care afectează în special țările dezvoltate. Recomandăția nr. 58 se referă la această problemă în termenii următori: „Se cere insistent guvernelor de a-și reafirma voința lor de a aplica Planul internațional de acțiune în domeniul îmbătrânirii. În această privință, ar trebui aprofundată analiza problemei îmbătrânirii, în particular a incidențelor sale asupra dezvoltării în ansamblu, asupra serviciilor sociale, a serviciilor medicale și asupra altor domenii conexe; guvernele sunt rugate ca să ia pe baza acestor date măsurile ce se impun pentru a asigura bunăstarea și securitatea persoanelor vîrstnice, acordind o atenție particulară situației și nevoilor femeilor vîrstnice”.

Recomandările privind îmbunătățirea cunoștințelor și politicii se referă la culegere și analiza datelor, la cercetare ca și la gestiune, formare, informare, educație și comunicare. Menționându-se că aproape toate țările globului au efectuat cel puțin un recensămînt, se recomandă, guvernelor de a-și asigura mijloace permanente de culegere, prelucrare și de analiză a datelor, de a crea sisteme naționale și regionale de informații privind populația. Se fac recomandări și în ce privește proiecțiile demografice dezvoltarea anchetelor prin sondaj, publicarea datelor, demografice. Toate țările sunt rugate să participe la Programul mondial al recensămîntului populației și locuințelor din 1990 „veghind în mod cu totul particular în ce privește publicarea în timpul necesar a rezultatelor obținute în aşa fel încât să se faciliteze mai ales evaluarea tendințelor în materie de populație și a dezvoltării la toate nivelurile” (Rec. 65). Conferința a acordat o importanță sporită problemelor cercetării. Una din recomandări (69) se referă la necesitatea alocării de resurse mai mari cercetării în domeniul procreării și reglării fertilității, iar alta (72) subliniază necesitatea de punere accentul „pe cercetarea referitoare la integrarea proceselor demografice și a dezvoltării socio-economice nu numai din punctul de vedere al aplicațiilor concrete ci și sub raport teoretic și metodologic”.

Lărgirea difuzării informațiilor demografice face de asemenea obiectul unor recomandări; ideea este ca publicul să fie mai bine informat în legătură cu factorii demografici. De deosebit interes este recomandarea nr. 75: „Guvernele sunt invitate să constituie un efectiv suficient de persoane cu calificarea necesară pentru a formula și aplica în mod eficace politice, planurile și programele integrate referitoare la problemele populației și dezvoltării, la toate nivelurile”. Programele de învățămînt ar trebui și ele imbogățite și îmbunătățite.

Un număr de recomandări se referă la executarea planului, indicindu-se rolul guvernelor, al cooperării internaționale, la modalitățile de urmărire și evaluare a realizării obiectivelor Planului mondial de acțiune în domeniul populației. Un prim examen se va face în anul 1989.

Recomandările Conferinței au fost adoptate prin consens, deși uneori s-au făcut rezerve; ele sunt consemnate în raport. Multe din problemele dezbatute la Conferința din București, într-un spirit polemic și contradictoriu, nu au mai suscitat la Conferința din Mexic controverse. Multe țări și-au modificat punctul de vedere. Așa cum remarcă un comentator², ceea mai semnificativ este schimbarea de atitudine a S.U.A., care consideră în prezent că scăderea fertilității nu este o condiție suficientă pentru dezvoltare afirmind caracterul neutru al creșterii demografice. Mai mult, delegația S.U.A. a anunțat că guvernul S.U.A. se opune oricărui program care ar facilita avorturile.

Dincolo de deosebirile de opinii în legătură cu unele probleme, Conferința internațională asupra populației din Mexic a demonstrat acordul cel mai larg în legătură cu necesitatea unei acțiuni organizate în problemele populației, reafirmind validitatea principiilor și obiectivelor, așa cum au fost formulate la Conferința mondială a populației de la București.

Vladimir Trebici

² M. L. Levy, *La Conférence de Mexico sur la population*. In: „Population et Sociétés” (I.N.E.D.), Octobre 1984, număr 184.